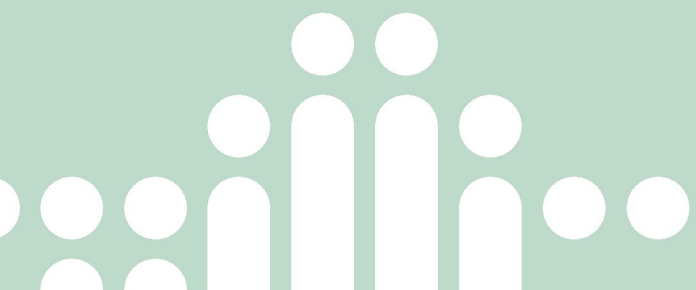

Kompetanse for kvalitet

Strategi for videreutdanning for lærere og skoleledere frem mot 2025

Kompetanse for kvalitet – felles satsing på videreutdanning

Vi ønsker å styrke elevenes læring for at elevene skal være godt rustet for livslang læring, for fremtidig arbeidsliv og til aktiv deltakelse i samfunnet. Faglig og pedagogisk sterke lærere og kompetente og dyktige ledere er en nøkkel for å oppnå det. Vi har et felles ønske om at skolen skal være et sted der lærerne har mulighet til å utvikle seg faglig, både individuelt og i et profesjonelt fellesskap. Samfunnet har store forventninger til skolen. God skoleledelse er nødvendig for å kunne oppfylle forventningene. Skoleledere skal ha mulighet til å styrke sin kompetanse og utvikle gode faglige nettverk med andre skoleledere. Skolens innhold endres og er i stadig utvikling. For at elevene skal få en best mulig undervisning, må lærerne og lederne gis gode muligheter til å få faglig påfyll underveis. Profesjonelle fellesskap, der kompetent ledelse legger til rette for at faglig dyktige lærere samarbeider om en kollektiv skolekultur og god undervisning, bidrar til et godt læringsmiljø og til at elevene lærer mer.

I denne strategien legges rammene for den nasjonale satsingen som er utviklet i et samarbeid mellom KS, arbeidstakerorganisasjonene, lærerutdanningene og Kunnskapsdepartementet. Partene legger til grunn at videreutdanning for lærere og skoleledere skal bli en varig satsing, slik at planlegging av videreutdanning i skolene og utvikling av tilbud ved universiteter og høyskoler inngår i de årlige rutinene og har et lengre perspektiv.

Med denne strategien gis det forutsigbare rammer for satsingen, med tilstrekkelig rom for å sikre fleksibilitet. I strategien legges det opp til et tiårsløp for å sikre fordypning i fag med nye krav til kompetanse. Det er også viktig at det finnes mulighet for faglig fordypning og fagfornyelse for lærere som har tilstrekkelig antall studiepoeng. Med dette tilbudet om videreutdanning gis lærere og skoleledere anledning til å sikre fordypning i hele fagporteføljen, selv om prioriteringen av fag vil vekse over tid.

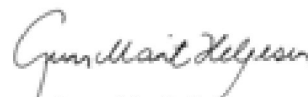
For å sikre kontinuitet og måloppnåelse har partene blitt enige om noen overordnede prinsipper som skal gjelde for perioden 2016–2025. Partene vil møtes jevnlig for å vurdere gjennomføringen og foreta justeringer og prioriteringer. Målet er at felles innsats skal styrke kvaliteten i skolen.

Torbjørn Røe Isaksen
Kunnskapsminister

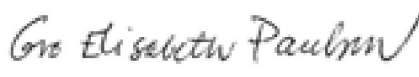
Ragnhild Lied
Utdanningsforbundet

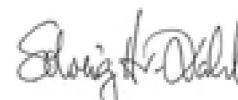
Gunn Marit Helgesen
KS

Anne Finborud
Skolenes landsforbund

Gro Elisabeth Paulsen
Norsk Lektorlag

Solveig Hvidsten Dahl
Skolelederforbundet

Birte Simonsen
Nasjonalt råd for lærerutdanning

Mål: økt læringsutbytte for eleven

Videreutdanning for lærere og skoleledere skal bidra til god faglig og pedagogisk kvalitet i grunnopplæringen for å styrke elevenes læring, slik at de er godt rustet for livslang læring, for fremtidig arbeidsliv og for aktiv deltakelse i samfunnet.

Delmål:

Satsingen på videreutdanning skal

- bidra til økt faglig og didaktisk kompetanse for lærere og til styrket lederfaglig kompetanse for skoleledere
- være et tilbud særlig tilrettelagt for at skoleeiere skal kunne oppfylle kompetansekravene for undervisning i engelsk, matematikk, norsk, norsk tegnspråk og samisk i løpet av ti år, og bidra til at skoleeiere skal kunne oppfylle kravene til relevant kompetanse i alle skolens fag
- bidra til kollektiv læring, og utvikling av profesjonsfellesskap på den enkelte skole og skoleeier

Ved at staten, arbeidstakerorganisasjonene, kommuner og fylkeskommuner og universiteter og høyskoler samarbeider, blir videreutdanningen tilpasset deltakernes og skoleeierens behov. En felles satsing vil bidra til at vi kan nå lokale og nasjonale målsettinger for opplæringen.

Strategiperiode

For at lærere, skoleledere og skoleeiere skal kunne planlegge kompetanseutvikling, og for at universiteter og høyskoler skal kunne dimensjonere sine tilbud og disponere ressursene, er det nødvendig med forutsigbarhet i tilbudet om videreutdanning. Kompetanse-

kravene for undervisning, som beskrevet i *Lærerløftet – På lag for kunnskapsskolen*, skal oppfylles i løpet av ti år.

For å sikre kontinuitet og måloppnåelse skal noen overordnede prinsipper gjelde for tilbudet om videreutdanning i hele denne perioden. I løpet av perioden kan det være behov for å endre praksis eller prioriteringer, men prinsippene skal fortsatt ligge til grunn. Prinsippene står beskrevet i kapittel 2 i strategien.

Kompetanseutvikling som omfattes av strategien

Målgruppene for denne strategien er lærere, kulturskolelærere og skoleledere.

Kompetanse kan oppnås og utvikles på ulike måter. Denne strategien omfatter videreutdanning, det vil si kompetanseutvikling som gir studiepoeng. I arbeidet med skoleutvikling er det imidlertid nødvendig å se etter og videreutdanning i sammenheng. Skoler som deltar i nasjonale eller lokale satsinger på etterutdanning, bør for eksempel følge opp ved å kartlegge og prioritere videreutdanning for lærere som trenger økt kompetanse i enkeltfag, eller som kan bidra som ressurspersoner på skolen innenfor et fagområde.

Kompetanseutvikling i programfagene på yrkesfaglige utdanningsprogrammer ivaretas gjennom andre satsinger og er ikke en del av denne strategien.

Prinsipper for innhold, organisering og ansvar

1. Videreutdanningstilbudene skal bidra til at flest mulig lærere har kompetanse i tråd med kompetansekravene til undervisning, som beskrevet i opplæringsloven § 10-2

Engelsk, matematikk, norsk, norsk tegnspråk og samisk skal være særlig prioritert i strategiperioden slik at skoleeierne skal kunne oppfylle kompetansekravene til undervisning i disse fagene.

Det stilles krav til relevant kompetanse for å undervise i

alle fag i grunnopplæringen. Videreutdanningssatsingen skal bidra til å styrke kompetansen i alle undervisnings-

fag i grunnskolen: naturfag, samfunnsfag, KRLE, kunst og håndverk, mat og helse, kroppsøving, musikk og fremmedspråk, samt fag i videregående opplæring. Videreutdanningstilbudene skal i tillegg støtte opp om nasjonale og lokale satsinger. Muligheten for lærere til å søke om ordinære studietilbud som ikke er opprettet spesielt for strategien, opprettholdes.

Tilbud om videreutdanning som ikke gir økt kompetanse i undervisningsfag, eller som ikke er begrunnet i nasjonale satsinger, skal begrenses sammenlignet med tidligere strategier. Denne begrensningen vil også gjelde for lærere som tar videreutdanning gjennom ordinære studietilbud som ikke er opprettet spesielt for strategien.

Det er viktig at universiteter og høyskoler samlet sett opprettholder tilbud om videreutdanning i alle fag. Tilbud om videreutdanning i andre fag/områder enn engelsk, norsk og matematikk vil også bli prioritert i løpet av perioden. I samarbeid med partene skal det utarbeides en plan for en rullerende prioritering. En slik ordning vil bidra til mer forutsigbarhet og bedre muligheter til å planlegge for både skoleeierne og universitetene og høyskolene.

Nasjonale myndigheter vil drøfte behovet for videreutdanning og organiseringen av tilbud i norsk tegnspråk og i samisk språk med relevante aktører.

2. Nasjonale myndigheter skal legge til rette for fleksibilitet, slik at partene lokalt kan definere behov for kompetanseutvikling og utvikle lokale og regionale tilbud

Organiseringen av videreutdanningstilbudene skal bidra til at målsettingen for strategien oppnås, samtidig som kostnader til reise og opphold og vikarbruk reduseres. Organiseringen skal også bidra til at søknads- og opptaksprosessen blir minst mulig ressurskrevende. Dette kan blant annet ivaretas gjennom lokale eller regionale løsninger.

I *Kompetanse for kvalitet 2012–2015* oppfordres det til at skoleeierne, arbeidstakerorganisasjonene og universiteter og høyskoler sammen utvikler lokale tilbud. Til tross for gode eksempler på bruk av fleksible løsninger har ikke muligheten vært utnyttet godt nok. Arbeidet med å utvikle lokale løsninger som vektlegger kompetanseutvikling for flere lærere ved samme skole eller i et geografisk område, skal derfor fortsette. Fylkesmannen kan bidra til at mulighetene for fleksible og lokale løsninger utnyttes bedre, gjennom en mer aktiv og koordinerende rolle. Fylkesmannen kan også ha ansvaret for å følge opp skoleeierens plan for kompetanseutvikling for sine ansatte. For å styrke muligheten til å velge fleksible løsninger skal det fortsatt legges til rette for nettbaserte tilbud.

3. Organiseringen av videreutdannings-satsingen skal bidra til å utvikle skolen som lærende organisasjon gjennom å stimulere til skole- og kollegabasert videreutdanning og til deling av kunnskap i kollegiet

Skole- og kollegabasert videreutdanning innebærer at flere lærere på en skole eller i et geografisk område deltar på videreutdanning samtidig og i samme fag. Gjennom videreutdanning får den enkelte lærer og skoleleder økt kompetanse. Samtidig vil muligheten til å ta i bruk ny kunnskap til skolens beste være avhengig av profesjonelle læringsfellesskap, slik at man sikrer at ny kunnskap deles og tas i bruk. Satsingen skal bidra til å utvikle faglige fellesskap på den enkelte skole og mellom skoler. Nasjonale føringer for innhold i studietilbudene skal fremme kunnskapsdeling og utprøving i egen virksomhet.

4. Skoleeiere skal ha en plan for kompetanseutvikling for sine ansatte som viser hvordan kompetansekravene skal oppfylles

I henhold til opplæringsloven § 10-8 har skoleeierne ansvar for å ha riktig og nødvendig kompetanse i virksomheten. Opplæringsloven fastsetter også krav til hvilken formell kompetanse lærere må ha i de fagene de underviser i. Skoleeierne skal ha et system som gir ansatte i skolen anledning til nødvendig kompetanseutvikling for å kunne utvide og fornye sin faglige og pedagogiske kompetanse.

For å kunne planlegge videreutdanningstilbudet på best mulig grunnlag må kompetansebehovet kartlegges lokalt og nasjonalt. Statistikk for grunnskolen

samles inn gjennom Grunnskolens Informasjonssystem (GSI). Skolene skal fra og med høsten 2015 registrere antall lærere som ikke oppfyller kompetansekravene for undervisning i fagene engelsk, matematikk, norsk, norsk tegnspråk og samisk. Informasjonen er et nødvendig grunnlag for å kunne dimensjonere videreutdanningstilbudene i disse fagene.

5. Staten, skoleeierne og den enkelte lærer deler det økonomiske ansvaret for videreutdanning. Læreren bidrar i form av egen tid

Staten finansierer utviklingen av de studietilbudene som opprettes spesielt for strategien, og tilbyr skoleeierne et visst antall finansierte studieplasser. Staten gir tilskudd til vikarutgifter for at den enkelte lærer skal kunne frigjøres fra sine ordinære oppgaver, eller tilbyr et stipend for å delta og gjennomføre videreutdanning.

Årlige budsjettbehandlinger kan få konsekvenser for innholdet i og organiseringen av videreutdannings-satsingen, inkludert finansiering. Det samme gjelder lønns- og prisvekst i strategiperioden. I slike tilfeller vil departementet invitere partene til nye diskusjoner.

I dag gjelder følgende ordning: Grunnsatsen for vikarkostnader er 600 000 kroner. For matematikk og naturfag er det statlige tilskuddet 75 prosent av grunnsatsen, mens tilskuddet er 60 prosent for øvrige fag. For øvrige fag dekker skoleeieren 15 prosent. De resterende 25 prosentene er lærerens bidrag i form av bruk av egen tid.

Stipendordningen for lærere skal redusere behovet for vikarer og samtidig øke fleksibiliteten og valgmuligheten for den enkelte lærer. Gjennom stipendordningen får

lærere inntil 100 000 kroner for å gjennomføre inntil 30 studiepoeng.

Staten finansierer studieplassene i både vikar- og stipendordningen, mens skoleeieren dekker kostnader til reise, opphold, læremidler og lignende.

Staten finansierer utgiftene til studieplasser for rektorutdanningene.

6. Videreutdanningssatsingen forutsetter et nært samarbeid mellom alle berørte parter på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Partenes ansvar og oppgaver er klart definert

For å lykkes med en felles videreutdanningssatsing er det nødvendig med et godt samarbeid mellom partene. Partenes ansvar og oppgaver er beskrevet i kapittel 3 i dokumentet.

7. Utdanningsdirektoratet utarbeider føringer for innhold og organisering av de studiene som opprettes for strategien

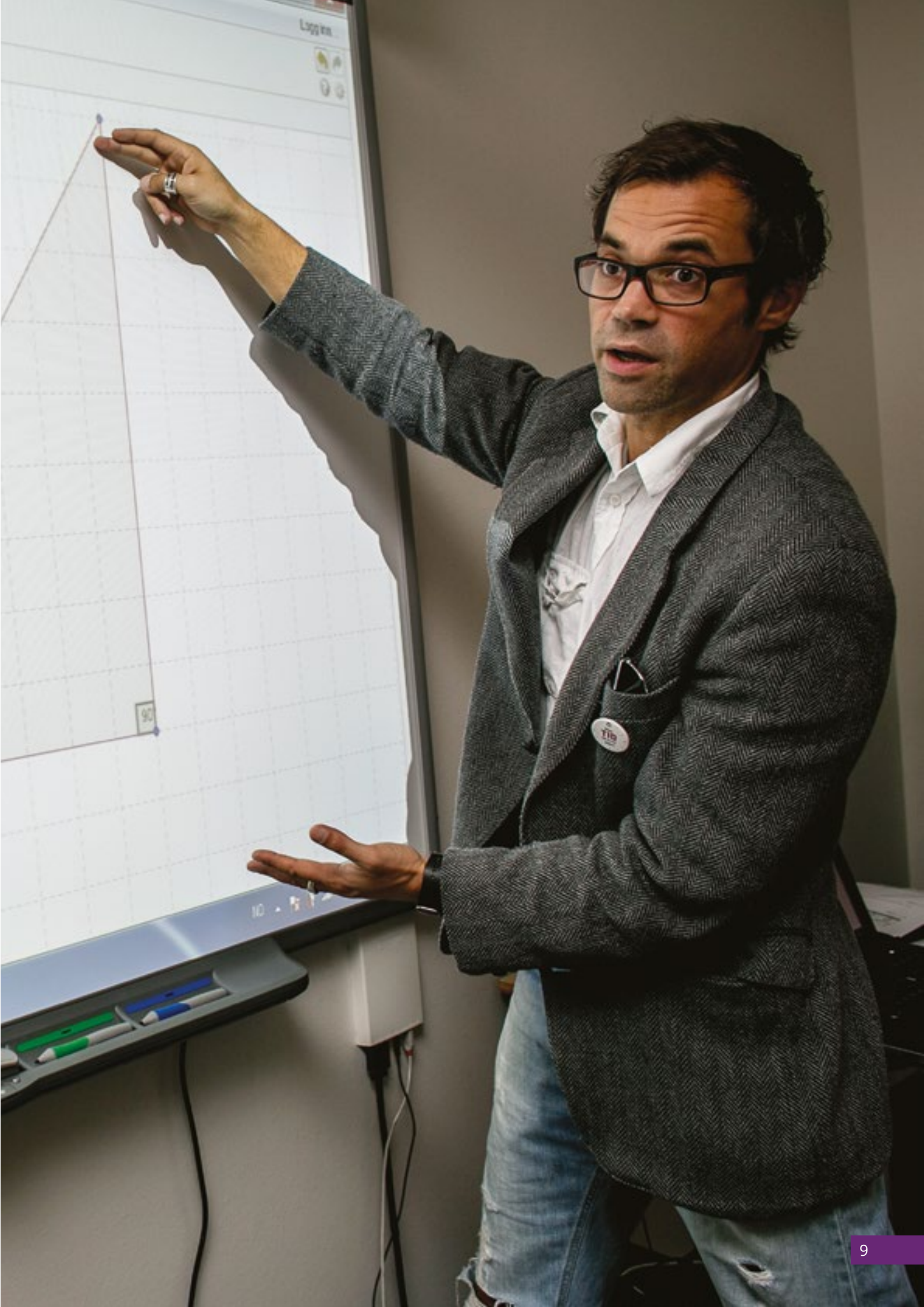
Føringene skal være overordnet og bidra til at de øvrige prinsippene etterleves, samt sikre kvalitet i tilbudene.

8. Nasjonale myndigheter og universiteter og høyskoler skal samarbeide om å sikre høy kvalitet i tilbudene

Videreutdanningen skal holde høy kvalitet og være relevant for deltakerne og for skolen. Universiteter og høyskoler skal sikre at tilbudene om videreutdanning, i likhet med grunnutdanningen, er forskningsbaserte, og at innholdet er oppdatert når det kommer nye satsingsområder, eller det skjer større endringer for innholdet i skolen.

Utdanningsdirektoratet skal jevnlig vurdere tiltak for å sikre kvaliteten i de tilbudene som gis. Den årlige deltakerundersøkelsen gir verdifull informasjon om hvordan lærerne opplever relevans og kvalitet i videreutdanningene, og det gjennomføres jevnlig møter med universiteter og høyskoler for å diskutere innholdet i tilbudene.

Aktørenes roller og ansvar

Nasjonale utdanningsmyndigheter skal

- informere om satsingen og motivere skoleeiere, skoleledere og lærere til å delta
- dimensjonere videreutdanningssatsingen for å legge til rette for at skoleeierne kan oppfylle kompetansekravene til undervisning som beskrevet i opplæringsloven
- i samarbeid med de andre partene bidra til å fastsette mål, rammevilkår, nasjonale prioriteringer og kvalitetskrav for videreutdanningen
- bidra til regionalt samarbeid og koordinering mellom de partene som inngår i strategien
- bidra med statlige ressurser til videreutdanning
- fordele ressurser, kontrollere bruk av midler og gjennomføre evalueringer i samarbeid med partene
- legge til rette for at skolene/skoleeierne skal kunne utvikle profesjonelle fellesskap, gjennom fleksible tilbud om videreutdanning og tilbud om skole- og kollegabasert videreutdanning

KS skal

- informere om satsingen og motivere kommuner og fylkeskommuner til å delta
- bidra til at kommuner og fylkeskommuner bruker strategien aktivt som en del av ansvaret for å ha riktig og nødvendig kompetanse i virksomheten, og at de samarbeider med arbeidstakerne om langsiktige planer for kompetanseutvikling for det pedagogiske personalet
- forankre strategien for videreutdanning i sin egen organisasjon

- i samarbeid med de andre partene bidra til å fastsette mål, rammevilkår, nasjonale prioriteringer og kvalitetskrav for videreutdanningen
- bidra til at kommuner og fylkeskommuner samarbeider lokalt og regionalt med arbeidstakerorganisasjoner og universiteter og høyskoler om å utvikle gode studietilbud med utgangspunkt i skolens behov
- oppfordre kommuner og fylkeskommuner til å samarbeide med lærerutdanningsinstitusjonene om å legge til rette for at skolene/skoleeierne skal kunne utvikle profesjonelle fellesskap, gjennom fleksible tilbud om videreutdanning og tilbud om skole- og kollegabasert videreutdanning
- oppfordre kommuner og fylkeskommuner til å samarbeide med lærerutdanningsinstitusjonene om å legge til rette for at deler av videreutdanningen også kan benyttes som etterutdanning for større deler av personalet på skolen og/eller i kommunen/fylkeskommunen
- legge til rette for erfaringsutveksling og trekke frem eksempler på kommuner og fylkeskommuner som arbeider aktivt med kompetanseutvikling for sine ansatte
- foreta evalueringer av gjennomføringen av strategien i samarbeid med partene

Arbeidstakerorganisasjonene skal

- informere om satsingen og motivere sine medlemmer til å delta
- bidra til lokalt samarbeid med arbeidsgivere om langsiktige planer for kompetanseutvikling for det pedagogiske personalet

- forankre strategien for videreutdanning i sin egen organisasjon
- i samarbeid med de andre partene bidra til å fastsette mål, rammevilkår, nasjonale prioriteringer og kvalitetskrav for videreutdanningen
- samarbeide lokalt og regionalt med kommuner og fylkeskommuner og universiteter og høyskoler om å utvikle gode studietilbud med utgangspunkt i skolens behov
- foreta evalueringer av gjennomføringen av strategien i samarbeid med partene
- medvirke til at tilbakemeldinger fra deltakerne blir formidlet til nasjonale myndigheter
- foreta evalueringer av gjennomføringen av strategien i samarbeid med partene
- samarbeide med kommuner og fylkeskommuner om å legge til rette for at skolene/skoleeierne skal kunne utvikle profesjonelle fellesskap, gjennom fleksible tilbud om videreutdanning og tilbud om skole- og kollegabasert videreutdanning
- samarbeide med kommuner og fylkeskommuner om å legge til rette for at deler av videreutdanningen også kan benyttes som etterutdanning for større deler av personalet på skolen og/eller i kommunen/fylkeskommunen

Universiteter og høyskoler skal

- informere om satsingen og innholdet i tilbud om videreutdanning ved aktuelle universiteter og høyskoler
- forankre strategien for videreutdanning i sin egen organisasjon
- tilby videreutdanning med høy kvalitet på de prioriterte områdene og på andre områder som er etterspurt, tilpasset skoleeierens behov og lærernes arbeids- og studiesituasjon
- i samarbeid med de andre partene bidra til å fastsette mål, rammevilkår, nasjonale prioriteringer og kvalitetskrav for videreutdanningen
- samarbeide lokalt og regionalt med kommuner og fylkeskommuner og arbeidstakerorganisasjonene om å utvikle gode studietilbud med utgangspunkt i skolens behov

For å lykkes med videreutdannings-satsingen er det nødvendig at kommuner og fylkeskommuner

- prioriterer lærere som ikke oppfyller kompetansekravene når søknader om videreutdanning behandles
- informerer om satsingen og motiverer skoleledere og lærere til å delta
- bruker strategien aktivt som en del av ansvaret for å ha riktig og nødvendig kompetanse i virksomheten
- kartlegger behov for videreutdanning på den enkelte skole og samarbeider med arbeidstakerne om langsiktige planer for kompetanseutvikling, inkludert hvordan de nye kompetansekravene skal oppfylles innen 2025
- forankrer strategien for videreutdanning i sin egen organisasjon
- samarbeider lokalt og regionalt med arbeidstakerorganisasjoner og universiteter og høyskoler om

- å utvikle gode studietilbud med utgangspunkt i skolens behov
- legger til rette for deltakelse gjennom organiseringen av videreutdanningen, dekker en viss andel av vikarutgiftene og utgifter til reise, opphold, læremidler mv.
  - foretar evalueringer av gjennomføringen av strategien i samarbeid med partene
  - samarbeider med lærerutdanningsinstitusjonene om å legge til rette for at skolene/skoleeierne skal kunne utvikle profesjonelle fellesskap, gjennom fleksible tilbud om videreutdanning og tilbud om skole- og kollegabasert videreutdanning
  - samarbeider med lærerutdanningsinstitusjonene om å legge til rette for at deler av videreutdanningen også kan benyttes som etterutdanning for større deler av personalet på skolen og/eller i kommunen/fylkeskommunen

Vedlegg:

Behovet for videreutdanning i 2015

Det følger av opplæringsloven at ansatte i skolen må ha relevant kompetanse i de fagene de skal undervise i. Figurene 1–3 i viser at andelen lærere som har færre enn 30/60 studiepoeng i sine undervisningsfag, varierer mellom 20 og 70 prosent i hele grunnskolen. Mat og helse, kunst og håndverk og engelsk har størst andel lærere uten studiepoeng i sine undervisningsfag hele grunnskolen sett under ett.

Fra 1. januar 2014 ble det innført kompetansekrav til undervisning i norsk og matematikk på barnetrinnet og for norsk, engelsk og matematikk på ungdomstrinnet for lærere. Kravene gjelder imidlertid bare for lærere som er blitt utdannet etter 1. januar 2014. Som en del av *Lærerløftet* har Stortinget vedtatt at kompetansekravene på lengre sikt skal gjøres gjeldende også for lærere som er utdannet før 1. januar 2014. Lærere som skal undervise i engelsk, matematikk, norsk, norsk tegnspråk og samisk på barnetrinnet, må ha minst 30 studiepoeng i faget. Lærere som skal undervise på ungdomstrinnet i de samme fagene, må ha minst 60 studiepoeng. Det er skoleeierne som har ansvaret for at kompetansekravene er oppfylt. Det er også skoleeierne som har ansvaret for å vurdere hva slags utdanning som kan sies å være relevant for å undervise i det aktuelle faget på det aktuelle trinnet.

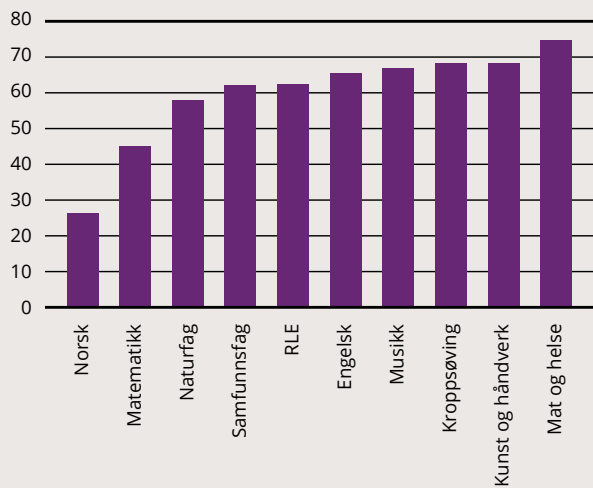
Andel lærere som ikke oppfyller kompetansekravene til undervisning som ble innført i forskrift til opplæringsloven i 2015.

	Norsk	Matematikk	Engelsk
1.-4. trinn	26	45	65
5.-7. trinn	20	33	50
8.-10. trinn	43	47	34

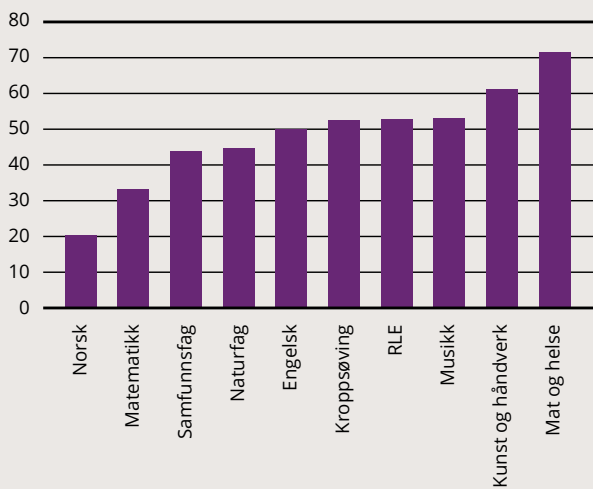
For å undervise i videregående skole kreves det at læreren har minst 60 studiepoeng som er relevante for faget. Det er ikke gjort nyere kartlegginger av kompetansenivået til lærerne i videregående skole, men

i en undersøkelse gjennomført av NIFU i 2007 svarte et klart flertall av de lærerne som svarte, at de hadde et «stort behov» for kompetanseheving i pedagogisk bruk av IKT og i å undervise elever med spesielle læringsbehov og tilpasset opplæring. Undersøkelsen viste at lærerne hadde høy formell kompetanse, både fagkompetanse og pedagogisk kompetanse. Det bør gjennomføres en kartlegging for å få mer kunnskap om disse lærernes kompetansebehov.

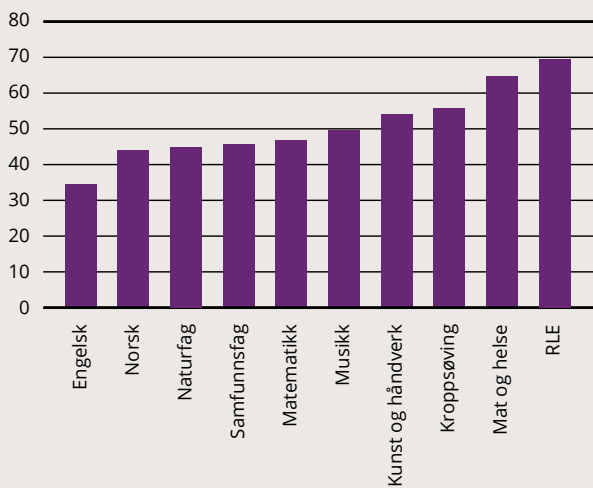
Frem til 2004 var kravene til skoleledelse pedagogisk utdanning og minst tre års erfaring som lærer. Fra 2004 kan man søke stilling som rektor med ulik formell kompetanse. Det er ikke gitt bestemte kompetansekrav for tilsetning. Kompleksiteten i skoleleders utfordringer reflekteres i studier i utdanningsledelse ved høyskoler og universiteter. Videreutdanning, i form av en nasjonal rektorutdanning, ble startet opp i 2009. Til sammen har 2400 skoleledere deltatt til nå. Høyskoler og universiteter som tilbyr rektorutdanning, forholder seg til et rammeverk for tilbudene som er utviklet i samarbeid med Utdanningsdirektoratet.

Figur 1: Andel lærere på småskoletrinnet med under 30 studiepoeng eller tilsvarende i undervisningsfaget, Lagerstrøm 2014

Figur 2: Andel lærere på mellomtrinnet med under 30 studiepoeng eller tilsvarende i undervisningsfaget, Lagerstrøm 2014

Figur 3: Andel lærere på ungdomstrinnet med under 60 studiepoeng eller tilsvarende i undervisningsfaget, Lagerstrøm 2014

Utgitt av:

Kunnskapsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 222 40 000

Publikasjonskode: F-4416 B

Foto: Kunnskapsdepartementet – Sveinung Udde Ystad

Design og ombrekking: Kord AS

Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

09/2015 – opplag 50